# שמיני ב*

א. די לעצטע מס׳ פון די ששה סדרי משנה[1] — מס׳ עוקצין[2] — רעדט וועגן די פרטי דינים פון טומאת אוכלין וטומאת משקין (וואָס שטייען בפרש־תנו[3]), און די לעצטע הלכה[4] פון דער מס׳ איז: חלות דבש מאימתי מיטמאות משום משקה, בית שמאי אומרים משיהרהר[5] [לויט אַ צווייטער גירסא[6]: משיחרחר] בית הלל אומרים משירסק.

בית שמאי האַלטן אַז גלייך ווי דער מענש איז מהרהר במחשבתו[7] „לרדות הדבש" באַקומט עס אַ דין משקה און עס ווערט טמא בטומאת משקין: משא״כ לויט בית הלל איז עס מיטמא משום משקה ערשט „משירסק" וואָס דאַן ווערט עס אַ משקה בפועל[8].

ווייטער, אין דער משנה שלאחרי זה (די לעצטע משנה פון ששה סדרי משנה)[9] שטייט: אמר ר׳ יהושע בן לוי עתיד הקב״ה להנחיל לכל צדיק וצדיק שלש מאות ועשרה עולמות שנאמר[10] להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא. אמר ר׳ שמעון בן חלפתא לא מצא הקב״ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום שנאמר[11] ה׳ עוז לעמו יתן ה׳ יברך את עמו בשלום.

דאַרף מען פאַרשטיין: וואָס איז די שייכות פון דער לעצטער משנה — די מאמרים פון ר׳ יהושע בן לוי און ר׳ שמעון בן חלפתא — צו דער משנה שלפנ״ז (די פלוגתא צווישן ב״ש און ב״ה בנוגע חלות דבש)?

דער רמב״ם[12] (און נאָך מפרשים[13]) זיינען מבאר: „לפי שהשלים כל דיני ההלכה . . חתם הדברים בגמול" — ד.ה. די משנה האַט טאָקע ניט קיין המשך בתוכן צו דער משנה שלפני׳, נאָר דאָס איז אַ סיום אויף גאַנץ ששה סדרי משנה[14], בכדי „להודיע בחתימת המש־

---

*) וסיום סדר טהרות וכל הש״ס משנה (ראה הערה הבאה).

וראה בארוכה סה״ש תשמ״ח ח״ב ע׳ 645 ואילך.

1) לפי הסדר הרגיל בששה סדרי משנה זמ״ן נק״ט. וראה הנסמן בלקו״ש חי״א ע׳ 56 הערה 13. ועוד.

2) כ״ה בדפוסי משניות וש״ס לפניהם. וכ״כ בפירוש — הרמב״ם בהקדמתו לפיה״מ. המאירי בפתיחתו. ועוד. — לדעת הר״ש (ריש מס׳ טהרות) מס׳ טהרות באה לאחרי מס׳ עוקצין, „אמנם רובם ככולם המחברים והמפרשים אינם מודים בזה להר״ש" (סמיכת חכמים בהקדמה (ע, סע״ג)).

3) יא, לד.

4) פ״ג מי״א.

5) גירסת י״א בפירוש רב האי גאון, ר״ש, רא״ש, הערוך (מע׳ חרחר), רע״ב. ועוד.

6) עיקר הגירסא במקומות שבהערה הקודמת. פיה״מ להרמב״ם. ועוד. וכ״ה בנדפס.

7) כ״ה במקומות שבהערה 5. ובתפא״י כאן שצ״ל דיבור. וראה משנה אחרונה. ואכ״מ.

8) ראה פיה״מ ופי׳ הרא״ש. וראה משנה אחרונה.

9) בחלופי גרסאות למשניות דמשנה זו „ליתא בכי״מ". וראה מלאכת שלמה כאן (משנה יא).

10) משלי ח, כא.

11) תהלים כט, יא.

12) בפיה״מ כאן.

13) רא״ש• ורע״ב.

14) ולהעיר שמצינו עד״ז בנוגע לתחלת הש״ס — מס׳ ברכות — שאינה שייכת כ״כ לסדר זרעים כ״א היא הקדמה לכללות שתא סדרי משנה (ראה פסקי הריא״ז ריש ברכות (הובא ג״כ בהגהה בהקדמת פיה״מ להרמב״ם ובמלאכת שלמה ריש

•) אבל צ״ע אם פי׳ משנה זו הוא להרא״ש — ראה מלאכת שלמה (שבהערה 9) דהרא״ש סיים פי׳ המשנה בבבא דחלות דבש. ואולי הוא הוספת המדפיסים מפיה״מ להרמב״ם (בשינוי לשון, או נוסחא אחרינא. ובמלאכת שלמה (משנה יב) העתיק בשם הרמב״ם כלשון הרא״ש).

נה מתן שכרן של צדיקים שלומדים ומקיימים כל מה שכתוב במשנה"[15].

לויט אַבער ווי מען געפינט אין דער גמרא בכ"מ[16] אַז מען איז מבאר דעם טעם הסמיכות פון משניות אפילו וועז זיי שטייען (זו אחר זו) אין אַזונדערע מסכתות, ועאכו"כ צוויי משניות פון דעם זעלבן פרק[17] — לכאורה יש מקום צו זוכן און מבאר זיין אויך די שייכות פון די צוויי משניות — (אע"פ שטעם הרמב"ם בתקפו עומד — עכ"פ להמתיק וכו').

וי"ל אַז דער תוכן משנה הסמוכה צום סיום המשניות (בענין שכר המצות), די פלוגתא צווישן ב"ש און ב"ה בנוגע חלות דבש, האָט אַ שייכות צו דעם ענין שכר מצוה וואָס רעדט זיך בסיום המשניות[18].

ב. ובהקדם ההסברה אין דברי המפרשים הנ"ל — אַז דער סיום פון ששה סדרי משנה במאמרים הנ"ל איז בכדי צו מודיע זיין ענין מתן שכרן של צדיקים — דלכאורה איז ניט פאַר־שטאַנדיק:

דאָ רעדט זיך דאָך וועגן צדיקים און ווי זיי האָלטן שוין ביים „סיום" פון ששה סדרי משנה — שלימות בלימוד התורה — כללות התושבע"פ און ווי אַ צדיק לערנט עס — איז דאָך לכאורה פשוט ומובן, אַז זיי האָלטן שוין געווים ביי דעם אופן העבודה לויט ציווי המשנה נאָך בסדר נזיקין — „משמשין את הרב שלא ע"מ לקבל פרס"[19], ניט צוליב שכר, נאָר לשמה:

זאת ועוד: דער פסוק, וואָס ווערט געבראַכט אין דער משנה גופא, זאָגט: „להנחיל אוהבי יש" — די וואָס דינען דעם אויבערשטן מאהבה, וואָס דאָס מיינט (ווי דער רמב"ם איז מבאר בארוכה[20]) אַז זיי טוען זייער עבודה לשמה, ניט לשם שכר נאָר „עושה האמת מפני שהוא אמת"[21],

(אמת טאָקע אַז דער וואָס איז „עושה האמת מפני שהוא אמת" איז מובטח (ווי דער רמב"ם זאָגט דאָרט[21]) אַז „סוף הטובה לבא בגללה", אָבער ניט דאָס איז די שלימות צו וועלכער ער שטרעבט צו דערגרייכן מיט זיין עבודה; ביי אַן עובד ה' מאהבה איז דער ענין פון „סוף הטובה לבא בגללה" נאָר אַ דבר טפל וצדדי, און דער עיקר ביי אים איז וואָס ער האָט זוכה געווען צו דינען דעם אויבערשטן לשמה) —

און וויבאַלד אַז דער עיקר ותכלית אין עבודת התומ"צ איז לשמה און ניט לקבל שכר — ווי איז מתאים, אַז ביים סיום פון אַלע ששה סדרי משנה, וואָס דאָס מיינט אין אַ מצב פון תכלית ושלימות נעלה בעבודת ה' כו', זאָל די חתימה זיין (ניט אַז „נפשו קשורה באהבת השם וכו'"[22] נאָר) וואָס ער וועט האָבן ש"י עולמות כו' — אַלס גמול ושכר פאָר עבודת התומ"צ[23]?!

---

ברכות). וראה גם המאירי בפתיחתו (קרוב לסופה) ובהקדמתו למס' ברכות).

15) לשון הרע"ב.

16) ראה ריש מס' תענית; סוטה; מכות ועוד.

17) דבאותה מסכת לכו"ע יש סדר למשנה (ב"ק קב, סע"א), ומכש"כ באותו פרק.

18) ראה גם חשק שלמה לסוף עוקצין.

19) אבות פ"א מ"ג.

20) הל' תשובה פ"י ה"ב ואילך. פיה"מ סנהדרין חלק בהקדמה.

21) לשון הרמב"ם הל' תשובה שם.

22) ל' הרמב"ם שם ה"ג.

23) להעיר גם מלקו"ש ח"כ ע' 45; „הדרן" למס' אבות ס"ג ואילך (ס' ביאורים לפרקי אבות (קה"ת) בסופו).

בלקו"ש שם (ע' 51 ואילך) נת' שאצל עובד מאהבה גם הענין דשכר מצות הוא חלק מענין

מוז מען זאגן, אז די זאך פון „להנחיל כו׳ ש״י עולמות״ וואס רעדט זיך אין דער משנה דא, איז ניט אן ענין פון שכר מצות במובנו הרגיל[24] — א תשלום פון עולמות פאר עבודה להשם, נאר דאס איז א העכערע שלימות בעבודה, אן עלי׳ צו וועלכער דער עובד מאהבה דערגרייכט ע״י עבודתו[25].

ג. און דאס איז נקודת השייכות צווישן דער משנה מיט דער משנה שלפני׳ — פלוגתת ב״ש וב״ה בחלות דבש:

מהטעמים (ע״ד הרמז) וואס די לעצטע הלכות (אין משנה) — חיתום המשנה, שהכל הולך אחר החיתום[26] — זיינען בנוגע „דבורים״ און „דבש״, איז ווייל „דבורים״ זיינען כביאור חז״ל[27] מרמז אויף שלימות העבודה, עבודה לשמה (כדלקמן סעיף ז), וואס די עבודה איז א הכנה והקדמה צו „עתיד הקב״ה להנחיל לכל צדיק כו׳״ — די שלימות צו וועלכער מען דערגרייכט ע״י עבודה ווי עבודת דבורים:

און די סברות אין פלוגתת ב״ש וב״ה אין אט דער פלוגתא (בחלות דבש)

— וואס איז (ווי געוועדט כמה פעמים[28]) פארבונדן מיטן חילוק כללי צווישן זייערע שיטות, צי „אזלינן בתר בכח״ אדער „אזלינן בתר בפועל״: ב״ש האלט אז „אזלינן בתר בכח״ און דערי־ בער באקומט עס א דין משקה גלייך („משיחרחר״, אדער אפילו) „משיהרהר״ (ווייל בכח איז עס שוין משקה, אע״פ אז ס׳איז נאך ווייט פון משקה בפועל); און ב״ה האלט „אזלינן בתר בפועל״ און דעריבער האט עס ניט קיין דין משקה ביז עס ווערט משקה בפועל „משיר־ סק״ —

ברענגען ארויס א נפק״מ אין דעם כללות הענין פון מטרת בריאת האדם עלי ארץ וואס „נבראתי לשמש את קוני״[29] (כדלקמן סעיף ח ואילך), ובמילא (אויך) — א נפק״מ בנוגע דער שלימות האדם ע״י עבודתו. ובמילא דוקא נאך פלוגתת ב״ש וב״ה הנ״ל ווערט בעסער פארשטאנדיק דער סיום המשניות „עתיד הקב״ה להנחיל כו׳״.

ד. לשון המשנה וועלכער איז לשון קצרה[30] ובתכלית הדיוק: „עתיד הקב״ה להנחיל כו׳ ש״י עולמות״ — איז לכאורה, ווי פאסט דא „להנחיל״, אן ענין של ירושה[31]? — ירושה איז ניט פארבונדן מיט דער עבודה פון דעם יורש (אויב נאר ער איז געבוירן געי־ ווארן[32] בקורבה פון א יורש, איז ער בדרך ממילא יורש) — איז וועט עס רעדט זיך וועגן מתן שכרן של צדיקים, האט געדארפט שטיין „עתיד הקב״ה ליתן״ (אדער כיו״ב)?

די תמי׳ איז נאך גרעסער: דער זעל־ בער מאמר ווערט געבראכט אין מס׳

---

המצוה גופא (שלכן הבטיח הקב״ה לאברהם — אוהבי. ראה רמב״ם שם — (לך טו, א) „שכרך הרבה מאד״), ע״ש. אבל מובן, שאי״ז בערך לעצם המצוה עצמה, ולא הו״ל לסיים המשניות בענין טפל.

24) ועפ״ז — לשון „גמול״ „שכר״ שבמפרשים הנ״ל הוא שם המושאל.

25) ראה גם משנה אחרונה כאן: והשכר הזה הוא ידיעת האלקות כו׳.

26) ברכות יב, א.

27) דב״ר פ״א, ו.

28) לקו״ש ח״א ע׳ 146. ח״ו ע׳ 70. ח״ז ע׳ 114. ועוד.

29) קידושין בסופה.

30) הקדמת הרמב״ם בפיה״מ ד״ה אחרי כן ראה להסתפק.

31) כדיוק התוי״ט (ועוד) כאן. וראה שו״ת נוב״י מהדו״ת חיו״ד סקס״א (בתי׳ הקושיא שבהערה 34).

32) או ע״י נישואין (ראה כתובות פג, א ואילך. ב״ב קח, א. קיא, ב).

סנהדרין[33], און דאָרט שטייט טאָקע „עתיד הקב"ה ליתן לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות"!

וי"ל הביאור אָז — היא הנותנת[34]: דער מאמר אין מס' סנהדרין וועלכער איז געזאָגט געוואָרן דורך"ן אמורא רבא בר מרי רעדט טאָקע וועגן שכר המצות, און דעריבער זאָגט ער „עתיד הקב"ה ליתן";

אָבער אין דער משנה — וואָס קומט אָלס סיום וחיתום המשניות — רעדט זיך ניט וועגן שכר המצות (בפשטות), נאָר (כנ"ל) וועגן דער שלימות צו וועל-כער דער צדיק דערגרייכט על ידי עבודתו מאהבה. און דעריבער איז ריב"ל[35] מדייק „עתיד הקב"ה להנחיל" — ווייל אָט די שלימות איז בדוגמת ובגדרי ירושה.

ה. בנוגע ירושה, איז ידוע וואָס דער ראָגאַטשאָווער[36] איז מבאר, אָז אָ יורש איז ניט אָ צווייטע מציאות וואָס באַ-קומט נכסים פון דעם מוריש, נאָר (בלשון הכתוב[37]) „תחת אבותיך יהיו בניך" — דער יורש שטייט במקום המוריש, אָ יורש איז איין זאָך מיטן מוריש („עצם האב" בלשונו).

ועד"ז איז בנוגע צו אָ אידן: די שלימות וואָס ווערט אויפגעטאָן דערמיט וואָס אָ איד לערנט תורה און איז מקיים מצות איז וואָס ישראל אורייתא וקוב"ה כולא חד („ג' . . מתקשראן דא בדא קב"ה אורייתא וישראל"[38], ווערט כולא חד) ועד"ז[39] דורך קיום המצות לשון צוותא וחיבור — אָ איד ווערט כביכול איין זאָך מיטן נותן התורה ומצווה המצות, דעם אויבערשטן אַליין.

און דאָס איז דער פשט פון „להנחיל אוהבי יש": דער רמב"ם[40] איז מבאר אָז דער לשון „יש" ווייזט אויף „מציאות התמידית אשר אין לה תכלית"[41], און „להנחיל אוהבי יש" מיינט: „לאוהבי אנחיל את היש המוחלט", ווייל „כל נפש שתזכה לחיי העוה"ב לא תכלה לעולם".

ווי קען אָ נברא, אָ בעל גבול, „נעמען" אָ „יש המוחלט", אָ „מציאות התמידית" — אָן ענין פון נצחיות און בלתי בעל גבול? איז דער פסוק מבאר ומדגיש „להנחיל אוהבי יש": אידן באַ-קומען עס ניט אַלס אָ מקבל פון אָ נותן, אָ צווייטע מציאות וועלכע נעמט עס פונעם „נותן", נאָר אידן זיינען דאָס נוחל אַלס יורש וואָס איז איין זאָך מיטן מוריש: אידן זיינען „בנים" להקב"ה[42] — און דעריבער, בשעת אָ איד לערנט תורה און איז מקיים מצות ווערט נתגלה ווי ער איז איין מציאות מיטן אמת'ן „יש המוחלט"[43] („מציאות התמידית"), „אותי אתם לוקחים"[44].

---

33) ק, סע"א. וראה הערה הבאה.

34) ע"פ המבואר בפנים מתורצת קושיית המפרשים — מה מוסיף המאמר (בשם אמורא) דסנהדרין שם על המפורש במשנה.

35) ראה רמב"ם בסוף הקדמתו לפיה"מ (פ"ב שה"נ תנא, וראה תוי"ט, מלאכת שלמה ועוד כאן.

36) שו"ת צפע"נ דווינסק ח"א סקי"ח. ווארשא ח"ב סקי"ח. ועוד.

37) תהלים מה, יז. וראה ב"ב קנט, א.

38) זח"ג עג, א.

39) אף שחילוק ביניהן גופא ראה תניא פכ"ג. ועוד.

40) בפיה"מ כאן. ועד"ז ברא"ש (וראה לעיל שוה"ג להערה 13).

41) כ"ה הלשון בהעתקת קאפח. ובפיה"מ לפנינו הוא בשינוי לשון.

42) שמות ד, כב. ראה יד, א. אבות פ"ג מי"ד. ובכ"מ.

43) ראה גם מאמרי אדה"א בראשית ע' נה (וש"נ). סד"ה אריב"ל (סה"מ קונטרסים ח"ב תג, א) וסה"מ ה'ש"ת (ע' 49) דלהנחיל אוהבי יש הו"ע יש האמיתי.

44) שמו"ר פל"ג, ו (וראה שם, א). ויק"ר פ"ל, יג. ועוד.

ע"פ המבואר בפנים יובן ג"כ מה שמביא התנא

ו. דערפון איז פאַרשטאַנדיק בנוגע דעם ענוג וואָס קומט דערפון אַרויס לצדיקים

— וואָס דאָס איז דער פירוש אין דברי ריב"ל „עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות", ווי דער רמב"ם[40] איז מבאר, אַז דאָס מיינט אַז דער תענוג פון עוה"ב איז „שלש מאות פעם ועשר פעמים" ווי „כל התענוגות העולם הזה"[41] —

דאָס איז ניט דער ענוג פון די צדיקים ווי זיי זיינען פאַר זיך [בלשון החסידות[45]: דער „נחת רוח לנברא" — דער נחת רוח וואָס ווערט באַם אידן אַלס שכר וואָס ער האָט מקיים געווען דעם אויבערשטנ'ס רצון], נאָר דאָס איז דער תענוג פון אויבערשטן כביכול („נחת רוח לבורא"), כמחז"ל[46] „נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני":

וויבאַלד אידן זיינען איין זאַך מיטן „מורישׁ", זיינען זיי „נוחל" כביכול דעם תענוג הבורא.

[און ווי דער רמב"ם[40] איז גלייך מבאר, אַז דאָס וואָס ריב"ל נוצט אַ מספר פון „שלש מאות ועשרה" איז „על דרך ההערה בלבד"[41], אַבער לפי האמת איז דאָס אַ תענוג בלתי מוגבל].

און דאָס איז דער חילוק צווישן שכר מצות און „להנחיל כו' אוהבי יש":

דער תענוג וואָס קומט אַן צום אדם אַלס שכר העבודה — וואָס קבלת שכר ווייזט אַז דער מקבל השכר איז אַ מציאות פאַר זיך (וועמען מען דאַרף באַלוינען פאַר זיין אַרבעט) — איז דער תענוג וויפל אַן אדם אַלס נברא קען פאַרנעמען;

משא"כ דער ענין פון „עתיד הקב"ה להנחיל כו' אוהבי יש" איז דער „נחת רוח לבורא" (אַן ענין פון „יש המוחלט"), וואָס דאָס איז ניט דער ענין פון שכר מצוה, נאָר דאָס איז די „עצם המצוה"[45]. און דאָס קומט אַן צום אדם בדרך נחלה — ווייל ער איז אַזאַך כביכול מיטן אויבערשטן.

---

בהמשך למאמרו של ריב"ל את מאמר ר' שמעון בן חלפתא „לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום שנאמר (תהלים כט, יא) ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום"

— דלכאורה אינו מובן: א) מהי השייכות ביניהם? ב) בכל אופן הו"ל להקדים מאמרו של ר"ש בן חלפתא שהי' קודם לריב"ל (כקושיית התוי"ט. וראה גם מלאכת שלמה. ועוד) — אלא דלכאורה קשה לאידך גיסא

מאחר ש„עתיד הקב"ה להנחיל כו' אוהבי יש" אינו מובן איך אפשר שהאדם נוחל „יש המוחלט" ואעפ"כ ישאר במציאותו, נברא מוגבל [ובפרט לפי ההכרעה בקבלה וחסידות (ראה לקו"ת צו טו, ג. דרמ"צ יד, ב. ובכ"מ) כדעת הרמב"ן שעוה"ב הוא לנשמות בגופים דוקא]?

וע"ז מביא מאמרו של ר"ש בן חלפתא „לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום" — שהכלי המחזיק ברכה זו (דלהנחיל אוהבי יש) לישראל• הוא השלום, שענינו של שלום הוא לחבר שני הפכים ומנגדים, ולכן פועל החיבור של „יש המוחלט" עם נברא מוגבל••.

---

•) ומתורץ עפ"ז אומרו כאן „לישראל", דמשמע דרק עבור ישראל הוי השלום כלי מחזיק ברכה, ולא לשאר עמים (וראה הלשון בדב"ר ס"פ שופטים: לא מצא כו' מחזיק כל הברכות **לברכן בו** אלא השלום) — כי כוונת ר"ש בן חלפתא אינה למעלת השלום בכלל, כ"א לזה שהוא „כלי מחזיק ברכה" **המיוחדת** לישראל (**בניו** של הקב"ה) — „**להנחיל** אוהבי יש".

••) עפ"ז מובן ג"כ למה הביא גם **תחילת** הכתוב „ה' עוז לעמו יתן" — דלכאורה אינו נוגע לענין השלום (וראה תוי"ט ועוד כאן) — כי ענינו של „שלום" כאן הוא מה שנותן **עוז** בהנברא לקבל ה„יש המוחלט", הבלתי בע"ג. וראה סנהדרין ק, ב.

---

45) ראה לקו"ת ראה כט, רע"א. המשך וככה תרל"ז פי"ב. לקו"ש ח"ה ע' 244.

46) פרש"י ויקרא א, ט. פנחס כח, ח מספרי עה"פ (וכ"ה בספרי שלח טו, ג. וראה רש"י שם).

ז. דאָס איז דער טעם פאַרוואָס דער „להנחיל . . יש״ איז „לאוהבי״ דוקא. ווייל ווען קען דער אדם צוקומען צום ענין פון „להנחיל אוהבי יש״ — בעת אַז איך זיין עבודה איז אין אַזאַ אופן, אַז ער טראַכט ניט וועגן זיך, נאָר ער טוט אינגאַנצן לשמה — פאַרן אויבערשטנ׳ס וועגן.

כל זמן דער אדם טראַכט וועגן אַן ענין של שכר, אַדער וועגן זיך בכלל (זיין עלי׳) — איז ניט שייך אַז ער זאָל ווערן איין זאַך מיט „יש המוחלט״ און „מציאות התמידית״ וואָס איז אינגאַנצן העכער פון גדר הנבראים.

דוקא ווען זיין עבודה איז אינגאַנצן לשמה — ער איז ניט קיין מציאות פאָר זיך, ער טראַכט נאָר וועגן דער עצם המצוה (וואָס דערפון ווערט דער „נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני״) — ווערט דער „אותי אתם לוקחים״, ובמילא — „להנחיל אוהבי יש״.

[ע״ד ווי מען געפינט אין הלכה, אַז אַן אמת׳ער „עבד״, עבד ע״פ תורת אמת, איז ניט קיין מציאות פאָר זיך, זיין גאַנצע מציאות איז — „מציאות האדון״[47].

און דאָס איז אויך דער רמז אין דעם, וואָס די משניות שלפנ״ז ריידן וועגן „כוורת דבורים״ און „חלות דבש״ — ווייל די עבודה פון אידן אין דעם אופן פון לשמה איז אַנגעדייטעט אין דעם וואָס אידן זיינען צוגעגליכן געוואָרן צו „דבורים״. ווי עס שטייט אין מדרש[48]: „כדבורים היו בני . . מה הדבורה הזאת כל מה שהיא מסגלת מסגלת לבעלי׳, כך כל מה שישראל מסגלין מצות ומעשים טובים הם מסגלים לאביהם שבשמים״.

וכמבואר בלקו״ת[49] אַז די עבודה באופן זה קומט פון דער הכרה אַז „תכלית המכוון בבריאת האדם אינו בשביל האדם עצמו לבד, אף שבאמת עלייתו נפלאה מאד, עכ״ז לא זו לבד הוא תכלית המכוון כ״א לכבודו ית״. וכמחז״ל[50] „אני נבראתי לשמש את קוני״.

ח. עפ״ז קען מען אויך מבאר זיין די שייכות פון דער משנה צו פלוגתת ב״ש וב״ה ביי חלות דבש — ובהקדים: אין דעם לשון הנ״ל (פון לקו״ת) איז מודגש אַז לפועל קומט צו דער אדם דורך זיין עבודה למטה צו אַן עלי׳ נפלאה מאד, ס׳איז נאָר אַז „לא זו לבד הוא תכלית המכוון״[51].

איז אין דעם דאָ אַ חילוק צווישן שיטת ב״ש (וואָס האַלטן „אזלינן בתר בכח״) און שיטת ב״ה (אַז „אזלינן בתר בפועל״) — אויף ווי טיף דער ענין (די עלי׳) איז תופס מקום[52]:

אויב „אזלינן בתר בכח״, אַז דער עיקר פון יעדן ענין איז ווי עס שטייט „בכח״ — קומט אויס, אַז די ירידת הנשמה למטה (דער „בפועל״) טוט ניט אויף קיין מעלה (חדשה) אין דער נשמה לגבי ווי זי איז געווען קודם ירידתה. ווייל דער עיקר הענין — דער „כח״ אויף דורכ־פירן די עבודה למטה — איז שוין דאָ אין דער נשמה נאָך איידער זי איז יורד למטה.

---

47) ראה חי׳ הרשב״א לקידושין כג, ב. וראה בארוכה המשך תרס״ו ע׳ שכו ואילך.

48) דב״ר פ״א, ו (הובא בלקו״ת שבהערה הבאה).

49) ראה כח, סע״ד (ואילך).

50) קידושין בסופה.

51) וראה לקו״ש חט״ו ס״ע 247 ואילך (ובהערות 52, 54 שם). חי״כ ע׳ 284 הערה 30. וש״נ.

52) להעיר מלקו״ש חכ״א ע׳ 17.

נאָך מער: בנדו"ד דאַרף מען אפילו ניט האָבן דעם „פועל" אלס א „בחינה" אויפן „כח"[53] הנשמה צו דורכפירן איר עבודה למטה — ווייל ס'איז אַ זיכערע זאַך אַז סוף־סוף ווערט יעדע נשמה דורכפירן איר שליחות בעלמא דין כמש"נ[54] לבלתי ידח ממנו נדח, ועוד וג"ז עיקר — כלפי שמיא גליא אַז זי ווערט דאָס דורכפירן;

קומט אויס, אַז לויט ב"ש איז ניטאָ קיין אָרט צו זאָגן אַז די עלי' נפלאה פון דעם אדם איז אַן אויפטו וחידוש וואָס צוליב דעם דאַרף זיין יריד הנשמה למטה בפועל; און דאָס וואָס איז יורד למטה איז (לגמרי ניט צוליב דעם עילוי וואָס ווערט אויפגעטאָן אין דער נשמה, נאָר) בלויז „לסגל לבעלי", כדי צו דורכפירן די כוונה פון אויבערשטן, וואָס נתאווה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים — און פאַר דעם ענין איז ניט געניג וואָס די נשמה האָט „בכח" צו מאַכן די דירה, נאָר דער תחתון דאַרף בפועל נשתנה ווערן צו זיין אַ דירה לו ית', עס מוז זיין די פעולה אין דעם תחתון, ובמילא — יריד הנשמה למטה בפועל[55].

משא"כ לויט שיטת בית הלל אַז „אזלינן בתר בפועל", קומט אויס, אַז די יריד הנשמה למטה טוט אויף אַ מעלה (אויך) אין דער נשמה (וואָס זי האָט פריער ניט געהאַט) — ווייל דוקא דורך דער יריד למטה ברענגט זי אַרויס אירע כוחות מן הכח אל הפועל (וואָס לויט ב"ה איז דאָס דער עיקר פון יעדן ענין).

53) ראה לקו"ש ח"ו ע' 79, שזהו ענינו של „פועל" לדעת ב"ש.

54) ש"ב יד, יד. — הובא בהל' ת"ת לאדה"ז פ"ד סוס"ג. תניא ספל"ט.

55) ראה בכ"ז לקו"ש ח"כ ע' 284.

און דעריבער, לויט בית הלל, אע"פ אַז דער עיקר הענין פון יריד הנשמה למטה איז „לכבודו ית'" — אני נבראתי לשמש את קוני, בכדי צו דורכפירן די כוונה פון „דירה בתחתונים", און דאָס דאַרף זיין די כוונה פון דעם אדם בעבודתו — פונדעסטוועגן, איז זיין עבודה למטה אַן ענין וואָס טוט אויף אַ חידוש אויך אין אים.

ט. דער חילוק הנ"ל צווישן ב"ש און ב"ה גיט אויך אַ הסברה אין זייער פלוגתא[56] — „הללו (ב"ש[57]) אומרים נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, והללו (ב"ה[57]) אומרים נוח לו לאדם שנברא יותר משלא נברא. נמנו וגמרו נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא עכשיו שנברא יפשפש במעשיו".

אין לקו"ת דאַרט[58] איז מבואר דער פשט אין דעם מאמר חז"ל: זיי זאָגן ניט „טוב לו שלא נברא" — ווייל ס'איז בודאי דאַ אַ טובה פאַר דער נשמה דורך ירידתה למטה, וואָס זי באַקומט אַן „עלי' גדולה ונפלאה לאין קץ"; נאָר דער פשט איז — „נוח וקל הי' לו שלא נברא", ווייל דער „תכלית המכוון בבריאתו" איז אַז „לא יעבוד לגרמי' ולקבל פרס", נאָר בלויז „לשמש את קונו", וואָס דאָס איז אַן עבודה קשה ביותר, און ס'איז „נוח וקל לו" אַז ער זאָל דאָס ניט דאַרפן טאָן.

שטעלט זיך לפ"ז די שאלה: וואָס איז די הוי אמינא פון בית הלל צו זאָגן אַז „נוח (וקל) לו לאדם שנברא יותר משלא נברא"?

56) עירובין יג, ב.

57) כ"ה בפשטות, ש„הללו" הא' הם דברי ב"ש — בהתאם להסדר „נחלקו ב"ש וב"ה" (וראה רדב"ז הל' מע"ש פ"ו ה"ג. לקו"ש חט"ז ע' 2). ובפרט שבכ"מ הקדים רבינו הקדוש דברי ב"ש לדברי ב"ה (ריטב"א עירובין שם. וראה תוד"ה שנים תגיגה טז, סע"א).

58) שם כט, א.

איז דער ביאור אין דעם: לויט ב"ש איז טאָקע מלכתחילה פשוט אַז דער גאַנצער ענין פון ירידת הנשמה למטה איז (ניט בשביל (עליית) הנשמה, נאָר בלויז „לכבודו ית"ש. וכנ"ל, אַז צוליב עליית הנשמה דאַרף מען ניט די ירידה בפועל, ס'איז געניג דער „בכח". ובמילא איז פשוט אַז „נוח לו לאדם שלא נברא כו'" — ווייל פאַר אים („לו") איז ניטאָ קיין חידוש דורך ירידתו למטה, ס'איז נאָר לכבודו ית'.

משא"כ לויט ב"ה איז דאָ אַן אָרט צו זאָגן, אַז ס'איז „נוח לו לאדם שנברא יותר משלא נברא", ווייל ווען ער וואָלט ניט „נברא" געווארן, וואָלט ער קיין שייכות ניט געהאַט צו דער „עלי' גדולה ונפלאה לאין קץ". און וויבאַלד אַזוי, איז דער תענוג דערפון וואָס די נשמה האָט פון דער עלי' אַ סך גרעסער ווי דער צער הנשמה בירידתה למטה, ביז אַז ס'איז „נוח לו שנברא" (פילנדיק אַז דאָס וועט ברענגען אַן עלי' נפלאה (תענוג עצום), למרות דעם איצטיקן צער), ווי „לא נברא" און ניט האָבן קיין שייכות צו דער עלי' גדולה ונפלאה.

אָבער „נמנו וגמרו נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא" — ווייל אע"פ אַז די נשמה וועט לפועל צוקומען בירידתה למטה צו דער „עלי' גדולה ונפלאה לאין קץ", איז אָבער ניט דאָס דאַרף זיין מחשבת האדם בשעת עבודתו. ער דאַרף טאָן זיין עבודה אינגאַנצן „לא לגרמי' ולקבל פרס", נאָר בלויז „לשמש את קונו", לגמרי ניט טראַכטן וועגן זיך און זיינע עליות. און דעריבער, איז „נוח וקל לו שלא נברא יותר משנברא"[59].

יו"ד. און דאָס איז אויך די שייכות פון דער משנה פון „חלות דבש" צו דער משנה האחרונה „עתיד הקב"ה להנחיל כו'":

פריער ברענגט די משנה פלוגתת ב"ש וב"ה צי „אזלינן בתר בכח" אָדער „אזלינן בתר בפועל", וואָס לפ"ז וואָלט געווען אַן אָרט צו זאָגן, אַז לדעת ב"ה איז די עליית (ושכר) האדם דער עיקר הטעם (אָדער עכ"פ אַ טעם שווה) פון זיין ירידה למטה;

איז די משנה ממשיך — בדוגמת צו „נמנו וגמרו" הנ"ל — „אמר ריב"ל עתיד הקב"ה להנחיל כו' אוהבי יש": לכולי עלמא (פון משנה הקודמת), אויך לדעת ב"ה, איז די מטרה ותכלית העבודה של הנשמה למטה (ניט איר שכר ועלי', נאָר) ווי דער דבש פון דבורים „לסגל לבעלי" — צו דורכפירן רצונו און כוונתו של הקב"ה, וואָס דריקט זיך אויס אין דעם וואָס די נשמה ווערט איין זאָך, כביכול, מיטן „יש המוחלט", „המציאות התמידית".

אעפ"כ מיינט עס ניט אַז עס וועט לגמרי ניט זיין קיין שכר ועלי' פאַר דער נשמה — דאָס וועט אויך זיין. און דערפאַר ברענגט ריב"ל אויך דעם המשך הפסוק[60] (וואָס קומט נאָך די ווערטער „להנחיל אוהבי יש") — „ואוצרותיהם

59) ועפ"ז מפרש בלקו"ת שם גם „ועכשיו שנברא ישפשפ במעשיו", שהכוונה — שידע שנברא (לא בשביל עליותיו, כ"א) לשמש את קונו.

60) דלכאורה 1) אינו שייך לכאן, 2) ויתרה מזה — זהו בסתירה להמאמר, דמפורש שיש יותר מהענין דש"י עולמות.

ואדרבא: לולא דרש ריב"ל מובן ומוכרח סיום הכתוב, כי „להנחיל אוהבי יש" פירושו רק ש„יש אתי נחלה רבה" (רש"י ועוד עה"פ) שיכול להנחיל, „אוצרותיהם אמלא" שינחיל בפועל. ועיין זח"א בהקדמה (ו, א).

אבל לפי' רבי"ל ש„להנחיל אוהבי יש" קאי על ש"י עולמות שעתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק, פשיטא שאין למלא אוצרות בש"י עולמות!

אמלא", וואס דאס גייט אויף די אוצרות של הצדיקים (בעוה"ז[61]): וויבאלד דער אויבערשטער איז „אינו מקפח שכר כל ברי"[62], באקומט דעריבער די נשמה אויך אן ענין של שכר (אלס נברא).

אבער דער ענין פון „ואוצרותיהם אמלא" ברענגט ניט ריב"ל אין זיין עצם המאמר („עתיד הקב"ה להנחיל כו' ולמלא אוצרותיהם"), נאר בלויז בדרך אגב, ברענגענדיק דעם פסוק „להנחיל אוהבי יש" — ווייל אין זיין עצם מאמר רעדט ער וועגן דער עיקר שלימות דלעתיד; נאר כדי צו אנדייטן אויך אויפן שכר (כפשוטו — של) הנשמה, וואס קומט בדרך טפל ואינו תופס מקום לגבי יש המוחלט, ברענגט ער אויך דעם סיום הפסוק „ואוצרותיהם אמלא".

יא. ועוד יש לומר בזה:

ס'איז ידוע[63] אז לעתיד לבא וועט זיין הלכה כבית שמאי. וואס איינער פון די ביאורים וואס מען קען אין דעם זאגן (ע"פ הנ"ל) איז:

בזמן הזה וועז דער אדם פילט זיין מציאות, איז הלכה כבית הלל און מען זאגט דעם אדם אז זיין עבודה טוט אויך אויף אן עלי' אין אים; משא"כ לעתיד לבא וועז עס וועט זיין דער „ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דבר"[64] און אידן וועלן וועזן בפועל איין זאך מיטן „יש המוחלט" און „מציאות התמידית" — דעמאלט וועט די מציאות האדם לגמרי ניט תופס מקום זיין, און דער גאנצער אויפטו וועט באשטיין בלויז אין „להנחיל אוהבי יש".

און דערפאר, ריב"ל גופא, וואס רעדט וועגן דעם זמן דלעתיד, און אין דעם גופא — אין סיום המשניות (ווי מען שטייט לאחרי גמר העבודה — במצב דשלימות הצדיק) — זאגט ער נאר „עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק כו'":

נאר אזוי ווי דער לימוד המשנה איז פארט בעוה"ז, ברענגט ער אויך דעם סיום הכתוב פון „ואוצרותיהם אמלא", אז דער אויבערשטער וועט אויך ממלא זיין די אוצרות של הצדיקים.

(משיחות י"ט כסלו ומוצאי ש"פ וישב ומקץ תשל"ח)

---

61) תו"ט כאן (מרע"ב אבות פ"ה מי"ט). — וע"פ המבואר בפנים מתורצת התמי' מה מוסיף „ואוצרותיהם אמלא" בעוה"ז לגבי „להנחיל אוהבי יש" (ש"י עולמות).

וראה עוד ביאור בההתועדות (ראה סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 733 ואילך), ש„ואוצרותיהם אמלא" הוא למעלה מ„להנחיל אוהבי יש" — כי קאי על אוצר של יר"ש, שאינו בידי שמים (ברכות לג, ב. וראה בחיי תבוא כח, נח), כ"א למעלה מבחי' „שמים" (לקו"ת במדבר טו, א־ב). וראה גם סד"ה אריב"ל (הנ"ל הערה 43). ועפ"ז מבאר שם ג"כ למה שכר זה לא נתפרש בהמשנה.

62) מכילתא (ורש"י) משפטים כב, ל. הובא בלקו"ת שם כח, ד.

63) מק"מ לזח"א יז, ב. לקו"ת ד"ה ויקח קרח ספ"ד.

64) ישעי' מ, ה.